

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Студентски трг 3/III
Београд

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ГЕОГРАФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду бр.525, донетој на седници одржаној 28. априла 2022.године, именовани смо за чланове Комисије за оцену докторске дисертације кандидаткиње Маријане Давидовић (рођ. Аздејковић), под насловом:

**ОДНОС ЕКОЛОШКИХ И ЕКОНОМСКИХ ЧИНИЛАЦА РАЗВОЈА
У ПРОСТОРНОМ И УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ У СРБИЈИ**

Након прегледа достављене докторске дисертације, Комисија у саставу др Дејан Филиповић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Дејан Ђорђевић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Бојан Врачаревић, доцент Географског факултета Универзитета у Београду, др Вељко Мијушковић, доцент Економског факултета Универзитета у Београду и др Саша Милијић, научни саветник Института за архитектуру и урбанизам Србије, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидаткиња Маријана Давидовић, дипломирани просторни планер, завршила је Географски факултет Универзитета у Београду 2007. године на смеру Просторно планирање. Школске 2012/2013. године уписала је докторске академске студије – Геонауке, на Географском факултету у Београду. Све испите предвиђене наставним планом и програмом је успешно положила чиме су се стекли услови за пријаву докторске дисертације.

Маријана Давидовић пријавила је докторску дисертацију под називом "Однос еколошке и економске димензије простора у просторном и урбанистичком планирању

Србије" новембра 2014. године. Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, бр.878/2 од 24. новембра 2014.године одређена је Комисија за оцену прихватљивости теме и подобности кандидата за израду докторске дисертације у саставу: др Дејан Филиповић редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Миомир Јовановић ванредни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Дејан Ђорђевић редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Драгутин Тошић редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Милан Пунишић ванредни професор Природно-математичког факултета Универзитета у Приштини.

Комисија је позитиван Извештај о оцени прихватљивости теме и подобности кандидата поднела Наставно-научном већу Географског факултета у Београду, на седници одржаној 25.12.2014. године, уз сугестију да наслов дисертације гласи "Однос еколошких и економских чинилаца развоја у просторном и урбанистичком планирању у Србији" што је једногласно усвојено. За ментора докторске дисертације Наставно-научно веће одредило је проф. др Дејана Филиповића. На седници Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду, дата је сагласност на предлог послат од стране Географског факултета, а верификовано Одлуком бр. 61206-852/2-15 од 10. марта 2015. године.

Завршену докторску дисертацију кандидаткиња Маријана Давидовић предала је Секретаријату Географског факултета априла 2022. године ради упућивања на проверу подударности текста коју спроводи Универзитетска библиотека у Београду. Након завршеног поступка електронске провере обима и садржине подударања текста докторске дисертације ментор је доставио Извештај који указује на оригиналност докторске дисертације.

На седници Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, одржаној 28. априла 2022.године, именована је Комисија за оцену докторске дисертације у саставу др Дејан Филиповић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Дејан Ђорђевић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Бојан Врачаревић, доцент Географског факултета Универзитета у Београду, др Вељко Мијужковић, доцент Економског факултета Универзитета у Београду и др Саша Милијић, научни саветник Института за архитектуру и урбанизам Србије.

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација под насловом "Однос еколошких и економских чинилаца развоја у просторном и урбанистичком планирању у Србији" припада научној области Геонауке – Географија, ужа научна област Просторно планирање, за коју је матичан Географски факултет Универзитета у Београду.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидаткиња Маријана Давидовић, дипломирани просторни планер, рођена је 1983. године у Крушевцу. Основну и средњу школу завршила је у Брусу. Географски факултет Универзитета у Београду, смер Просторно планирање, уписује школске 2002/03. године. Дипломирала је јуна 2007. године одбранивши дипломски рад под насловом „Однос економске и еколошке димензије простора у просторном планирању“ под менторством проф. Б. Стојкова. Просечна оцена током студија износила је 8,70. Школске 2012/2013. године уписала је докторске академске студије – Геонауке, на Географском

факултету у Београду. Пошто је успешно положила све предвиђене испите, стекла је право пријаве докторске дисертације.

Током 2005/06. године била је активни учесник научног програма "IP SOIL" *Academia Danubiana BOKU Universitat* у Бечу код проф. Кварде под чијим менторством је објављен рад "The sustainable development and use of soil resources". Течно говори, чита и пише енглески језик, висок ниво познавања рада на рачунару, ради са свим програмима и апликацијама из области урбанизма и планирања.

Маријана Давидовић је запослена у Општинској управи Брус у Одсеку за урбанизам од 2007. године као један од водећих планера и стручњака из ове области. Учествовала је на изради већег броја просторних и урбанистичких планова (Кладово, Смедерево, Брус, Брзеће, НП Копаоник, ПДР Сребрнац и Рендара), на изради студија о процени утицаја на животу средину, других анализа и елабората. Била је секретар и члан Комисије за планове општине Брус од 2008-2012. године, активни члан Савета за урбанизам у периоду од 2008-2012. године, координатор на изради већег броја планских докумената и урбанистичко-техничке документације. Од октобра 2014. до априла 2015. године руководи Канцеларијом за локални економски развој општине Брус, а од априла 2015. године је шеф одсека за урбанизам, грађевинарство и правно-имовинске послове. Од јануара 2018. године поседује лиценцу одговорног планера и одговорног урбанисте издату од стране Инжењерске коморе Србије. Од јуна 2018. године председница је већа матичне секције просторних планера Регионалног центра Краљево.

До сада је објавила 11 радова, од којих је један у часопису на SCI листи, учествовала је на више научних скупова. Објављени стручни и научни радови:

1. Аздејковић М. (2006): "Програм за израду просторног плана општине Брус", часопис "Простор", број 14, стр.21-32.
2. Аздејковић М. (2006): "The sustainable development and use of soil resources", <http://academidanubiana.net/documents/ipsoil/IPSOILII/20.Azdej.The%20sust.dev1.use%20of%20soil%20res.pdf>, Беч
3. Keyzlarova S., Azdejkovic M., Czucz B., Dvorak P., Kyrilchuck K. (2006) : "Ecological networks in the Neusiedlersee / ferto region", Masaryk University Brno, University of Belgrade, Corvinus University Budapest, Sumy National Agrarian University, Већ, стр. 89-96 <http://academia-danubiana.net/projects/IPSOIL/IPSOIL%20II/IPSOIL2.pdf>
4. Аздејковић М. (2011): "Проблем примене закона у поступку легализације и застарелост планске документације", Летња школа урбанизма "Процеси легализације и усвајање и реализација урбанистичких и просторних планова", Удружење урбаниста Србије, Кладово, јун 2011.године
5. Аздејковић М. (2012): "Нови инструменти планирања простора у тржишним условима и процена вредности непокретности", Зборник радова "Планирање простора и тржиште у Србији", VII Летња школа урбанизма, Удружење урбаниста Србије, Тара, 2012.године
6. Аздејковић М. (2013): "Одређивање локација регионалних центара - депонија и трансфер Станица", Зборник радова "Планска и нормативна заштита простора и животне средине", Асоцијација просторних планера Србије, Географски факултет Универзитета у Београду, стр.435-443, Палић, 2013.године
7. Аздејковић М. (2013): "Унапређење управљања земљиштем на нивоу локалних самоуправа у Србији", VIII летња школа урбанизма, Удружења урбаниста Србије, Тара, 2013.године
8. Аздејковић М. (2014): "Управљање земљиштем и одрживи развој", Зборник радова "Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља", Асоцијација просторних планера Србије, Географски факултет Универзитета у Београду, Златибор, 2014.године

9. Аздејковић М. (2015): "Савремене тенденције и искуства просторног планирања сагледане кроз економију, глобализацију и просперитет градова", Зборник радова "Планска и нормативна заштита простора и животне средине", Асоцијација просторних планера Србије, Географски факултет Универзитета у Београду, Палић, 2015.године
10. Аздејковић М. (2015): "Климатске промене и њихов утицај на планирање, уређење и заштиту простора - Климатске промене - ризици, непогоде и последице", Зборник радова "Планска и нормативна заштита простора и животне средине", Асоцијација просторних планера Србије, Географски факултет Универзитета у Београду, Палић, 2015.године
11. Valjarević Aleksandar, Petrović Jasmina, Marković-Savić Olivera, Filipović Dejan, Ristić Dušan, Radovanović Dragan, Azdejković Marijana (2020): "Roma Inner Migration Tradition Between Social Inclusion and the Protection of Natural Resources", SAGE OPEN, Vol. 10, No.2, April-June 2020, page 1-10
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244020919486>

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација Маријане Давидовић написана је на 264 странице компјутерски сложеног текста формата А4. Урађена је у свему према стандардима и упутствима Универзитета у Београду. Дисертација садржи пет поглавља, 34 табеле које се налазе у основном тексту, као и 34 графикана и 20 графичких приказа - слика. На почетку дисертације налази се сажетак на српском и енглеском језику, док је у прилогу представљена биографија аутора и одговарајуће изјаве. Респективан списак коришћене литературе са 448 наслова, 42 извора података и 33 интернет сајта представља изузетну архиву извора литературе и документације која на директан или индиректан начин третира проблем економских и еколошких чинилаца развоја у планирању простора у Србији. Садржај дисертације обухвата следеће делове:

I УВОД

1. Стање истраживања
2. Постављање задатака и одређивање циља истраживања
3. Програм истраживања (материјал и методе)
4. Приказ и интерпретација резултата - очекивани резултати

II ЕКОЛОШКА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРА

1. Опште карактеристике
2. Еколошка криза
3. Управљање светском екологијом
4. Еколошка економија - економија и савремени еколошки проблеми
 - 4.1. Екологија и економске науке
 - 4.2. Однос између елемената човекове средине
 - 4.3. Квалитет човекове животне средине
 - 4.4. Еколошка криза и могућности решавања - појам и узроци кризе
 - 4.5. Еколошка криза, еколошка свест, еколошка гледишта и еколошка култура
5. Социјална екологија и друштвени развој наука и еколошки проблеми
6. Еколошка економија
 - 6.1. Детерминанте друштвене производње
 - 6.2. Екологија и еколошка економија
 - 6.3. Економија и екологија

- 6.4. Заштита природне средине
- 6.5. Извори глобалних ризика по човекову околину
- 6.6. Биолошка разноликост
- 6.7. Институционални оквир за одрживи развој
- 7. Забринутост за природну средину, да или не?
 - 7.1. Управљање природном средином - активистички став према природној средини
 - 7.2. Концепцијске одреднице управљања природном средином
 - 7.3. Заштита од загађења
- 8. Привредни развој и очување природе
 - 8.1. Појам економског раста и развоја
 - 8.2. Еколошка економија и одрживи развој
 - 8.3. Институције за одрживи развој
- 9. Политике за одрживи развој
 - 9.1. Предлози специфичних политика
- 10. Фискална политика еколошке економије
 - 10.1. Еколошко опорезивање
 - 10.2. Економске мере за сузбијање и контролу загађења
 - 10.3. Мере квантитативне контроле загађења животне средине
 - 10.4. Тржишне мере за контролу загађења животне средине
 - 10.5. Еколошки порези у појединим европским земљама
 - 10.6. Карактеристике еколошких пореза
 - 10.7. Неки порези са еколошким функцијама
 - 10.8. Препоруке за примену економских инструмената у политици одрживог развоја Републике Србије
- 11. Еколошка одговорност у транзиционој економији Србије
 - 11.1. Екстерни фактори загађења
 - 11.2. Економски инструменти еколошке политике
 - 11.3. Економски инструменти еколошке политике у транзиционим земљама - Србија
 - 11.4. Вредности животне средине и економије као саставни део политичког процеса
 - 11.5. Кључне вредности у заштити животне средине
 - 11.6. Животна средина и економија
 - 11.7. Животна средина и егалитаризам

III ЕКОНОМСКА ДИМЕНЗИЈА ПРОСТОРА

- 1. Опште карактеристике
- 2. Глобална економија и њен утицај на екологију
- 3. Економски аспект решавања проблематике животне средине
- 4. Спрега економије и животне средине
- 5. Земљишна политика - сагледавање тржишта и његове везе са урбанистичким планирањем
 - 5.1. Тржиште и економске активности
 - 5.2. Основе економике благостања
 - 5.3. Теорија несавршеног тржишта
 - 5.4. Основе теорије тржишта градског земљишта
- 6. Несавршеност тржишта градског земљишта и урбанистичко планирање
 - 6.1. Дефинисање основних појмова
 - 6.2. Монопол на тржишту градског земљишта
 - 6.3. Екстерни ефекти на тржишту градског земљишта
 - 6.4. Локално јавно добро
 - 6.5. Непотпуна информисаност и ризик
 - 6.6. Непожељне економске неједнакости
- 7. Несавршеност урбанистичког планирања
- 8. Пожељни ниво друштвене интерпретације путем урбанистичког планирања
- 9. Економски ефекти урбанистичког планирања
 - 9.1. Урбанистичко планирање и градско земљиште: глобални економски ефекти

- 9.2. Урбанистичко планирање и градско земљиште: случај становања
- 9.3. Теоријски модели ефеката урбанистичког планирања
- 9.4. Емпиријска истраживања ефеката урбанистичког планирања
- 9.5. Урбанистичко планирање и градско земљиште: случај пословног простора
- 9.6. Ублажавање урбанистичких ограничења
- 9.7. Урбанистичко планирање и урбана реконструкција
- 9.8. Урбанистичко планирање и увећана вредност земљишта
10. Јавни сектор и државна интервенција у граду
 - 10.1. Јавна својина над градским земљиштем
 - 10.2. Политика цена јавног сектора
 - 10.3. Политика цена градског земљишта
 - 10.4. Економски аспекти одрживог урбаног развоја сагледани кроз стратегију развоја градског саобраћаја

IV ОДНОС ЕКОНОМСКЕ И ЕКОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА У СВЕТУ И СРБИЈИ

1. Вештачки сукоб економије и екологије
2. Економско-еколошке оријентације
3. Економско-еколошки систем
4. Финансирање заштите животне средине
5. Економија и екологија као две битне компоненте одрживог развоја и примена одрживог развоја на регионалном нивоу
6. Економско еколошка димензија и просторно планирање

V. НАЦИОНАЛНИ, РЕГИОНАЛНИ И ЛОКАЛНИ ПРИКАЗ ОДНОСА ЕКОНОМСКЕ И ЕКОЛОШКЕ ДИМЕНЗИЈЕ ПРОСТОРА НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА КОПАОНИК

1. Увод
2. Национални парк Копаоник - опште карактеристике
3. Сагледавање стања простора преко напред именованих индикатора (економских и еколошких) на националном нивоу
 - 3.1. Загађеност земљишта
 - 3.2. Покривеност шумом - четинарима
 - 3.3. Дебљина снежног покривача
 - 3.4. Интензитет саобраћаја - еколошки индикатор
 - 3.5. Грађевинско земљиште - просечна тржишна цена
 - 3.6. Пољопривредно земљиште - тржишна цена
4. Национални парк Копаоник посматран преко сета економских и еколошких индикатора
 - 4.1. Стање вода - загађеност вода као еколошки индикатор у простору
 - 4.2. Стање земљишта - индикатор загађеност земљишта
 - 4.3. Промена начина коришћења земљишта
 - 4.4. Стање шума - индикатор покривености шумом
 - 4.5. Падавине и клима - дебљина и задржавања снежног покривача као еколошки индикатор
 - 4.6. Стање квалитета ваздуха - загађеност ваздуха као еколошки индикатор
 - 4.7. Стање саобраћаја - интензитет саобраћаја као еколошки индикатор простора
 - 4.8. Демографске карактеристике
 - 4.9. Постојећи и потенцијални загађивачи животне средине
 - 4.10. Антропогени утицај и његово деловање у простору кроз изградњу објеката сагледан као економски индикатор
 - 4.11. Потенцијали и ограничења Националног парка Копаоник
 - 4.12. Утицај туризма на заштићено подручје и туризам као фактор развоја овог подручја

ЗАКЉУЧАК

Литература
Биографија

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Докторска дисертација се састоји од пет поглавља која су подељена на низ одељака и потпоглавља. Сва поглавља се међусобно допуњују и чине јединствену целину.

У уводном делу, **првом поглављу**, указује се на разлоге који су утицали на избор теме докторске дисертације. У овом делу дисертације представљен је предмет истраживања и постављени задаци истраживања. Дато је полазиште према коме је однос еколошких и економских чинилаца у просторном и урбанистичком планирању веома комплексан, вишедимензионалан и често неусаглашен, а због мултидисциплинарности области истраживања није једнострано ограничен на аспекте интеракције човека и природне средине. У овом поглављу дефинисани су предмет, циљ и задаци истраживања докторске дисертације. Циљ рада је да на основу до сада познатих теорија (економских, еколошких, одрживог развоја, теорија тржишта итд.) на основу анализе и оцене постојећих модела и експерименталним вредновањем основних парадигми постави научни основ решавања проблема односа екологије и економије у теорији и пракси просторног и урбанистичког планирања, уз јасне и неопходне апстракције, и избор карактеристичких локацијских примера у Србији где се поменути проблем најбоље осликава. Предмет дисертације је да се проуче проблеми у постојећој вези екологија-економија и дају могућности и адекватна решења како би се проблем сукоба решио планском документацијом или последице свеле на минимум.

Друго поглавље дисертације под називом "Еколошка димензија простора" структурирано је на начин да се у њему разматрају утицаји већег броја варијанти економског развоја на природне ресурсе. На почетку овог поглавља екологија и економске науке су сагледане кроз низ усаглашених регулатива у циљу развоја еколошке свести, еколошке културе и унапређења човекове средине са једне стране и неолибералне економије која све ставља у контекст индустријског и потрошачког друштва које тежи сталном расту (еколошке кризе и решавање еколошких криза).

У складу са полазиштем да између екологије и економије постоје противуречности и да је просторно-планска документација најефикаснији начин решавања сукоба између њих, ово поглавље обрађује следеће детерминанте: природно богатство, развијеност средстава за производњу, становништво, продуктивност и дужину радног времена, приступ економског вредновања, еколошке проблеме, савремени приступ заштити животне средине, изворе глобалних ризика по животну средину, биолошку разноликост, институционални оквир за одрживи развој, привредни развој и очување животне средине, политике за одрживи развој, еколошки менаџмент и еколошку одговорност у транзиционој економији Србије.

Посебан део овог поглавља чини анализа друштвених и производних односа који утичу да екологија не буде увек само екологија, већ еколошка економија која покушава да економске концепте примењује на животну средину и економске активности стави у контекст индустријског и потрошачког друштва.

Важан део овог поглавља чини анализа институционалних оквира - извештаји Римске групе, политике Светске банке, Међународног монетарног фонда и других релевантних институција чије смернице имају значајан утицај на (не)решавање овог проблема. Дат је преглед економских инструмената еколошке политике (фискална решења базирана на принципу „загађивач плаћа“ и њихов утицај на смањење употребе фосилних

горива и преласка на зелену агенду). У оквиру овога поглавља дат је краћи приказ еколошких покрета у свету и у Србији.

У **трећем поглављу** се разматрају узајамне спреге привредних активности и компоненти животне средине које не утичу само на привредну делатност и стање животне средине, већ на свеукупан квалитет живота. У оквиру поглавља разматрани су утицаји глобалне економије и њеног утицаја на екологију, земљишна политика, несавршеност тржишта градског земљишта и урбанистичког планирања, економски ефекти планирања, утицај државне интервенције и јавног сектора на урбанистичко планирање. У оквиру ових тема сагледани су и примери аутомобилизације, смањења пољопривредног земљишта за изградњу саобраћајница и непрестано ширење градске инфраструктуре и примери директног утицаја урбанистичког планирања на промене вредности грађевинског земљишта (директно утицаје на тржиште - ограничавање густине канцеларијског и пословног простора или примери ублажавања урбанистичких ограничења). Такође су разматрани и економски аспекти урбаног развоја кроз политику цена јавног сектора и градског земљишта, а у том контексту и стратегије развоја градског саобраћаја.

У следећем, **четвртном поглављу**, сагледана је улога државе чији је задатак да успостави регулативу за квалитетно управљање еколошким питањима где сукоб између екологије и економије настаје када увећани трошкови за заштиту животне средине увећају цену производа. Држава треба да својим деловањем утиче да квалитетнија животна средина значи бољу економију и бољи и квалитетнији живот људи. То је анализирано кроз целине које разматрају сукоб економије и екологије, финансирање заштите животне средине, улоге одрживог развоја и функције просторног планирања у економско-еколошкој димензији простора у Србији. Улога еколошко-економских система анализирана је на локалном, регионалном и глобалном нивоу.

Док су претходни делови дисертације били структурирани као теоријски приступ концепту односа екологије и економије у Србији и свету, **пето поглавље** дисертације кроз студију случаја сагледану на примеру Националног парка Копаоник приказује спрегу економске и еколошке димензије простора. У овом емпиријском делу дисертације коришћен је сет индикатора релевантних за урбанистичко-грађевинску зону Националног парка Копаоник за чију регулацију до 2000. године није било детаљних планских аката за урбанистичко уређење и развој (на територији националног парка који обухвата општина Брус) Овај део дисертације садржи четири главна дела. У првом делу обрађен је циљ истраживања и индикатори који су коришћени у анализи. Други део разматра опште карактеристике подручја Просторног плана подручја посебне намене НП Копаоник које обухвата општину Рашка, општину Брус и општину Лепосавић. Трећи део сагледава простор преко сета индикатора (економских и еколошких) на националном нивоу. Еколошко-економски индикатори који су коришћени су: загађеност ваздуха, загађеност вода, загађеност земљишта, покривеност шумом, дебљина снежног покривача, интензитет саобраћаја и цена грађевинског и пољопривредног земљишта (просечна тржишна цена). У четвртном делу је разматрана спрега еколошко-економских индикатора на територији Националног парка Копаоник. Анализирано је (1) стање вода (површинске воде, геотермални потенцијал, загађивачи и фактори загађења), (2) стање земљишта, (3) промена начина коришћења земљишта у периоду од 2000-2018. године и његова изложеност негативним утицајима (дивља градња, дивље депоније и акумулација комуналног и грађевинског отпада, непланска изградња, загађивање отпадним водама, повећање површине урбаног простора, НАТО бомбардовање 1999. године), (4) стање шума, (5) падавине и клима (дебљина и задржавање снежног покривача, број дана са падавинама), (6) стање ваздуха (загађеност и узроци загађења), (7) стање саобраћаја

(интензитет и главне саобраћајнице на територији НП Копаоник), (8) демографске карактеристике подручја по општинама Рашка, Брус и Лепосавић, (9) анализа постојећих и потенцијалних загађивача, (10) антропогени утицај (проблем нелегалне градње, постојеће ски-стазе и изградња нових, угрожавање биодиверзитета, смањење употребе воде, електричне енергије и фосилних горива), (11) потенцијали и ограничења НП Копаоник (социо-економски утицаји скијашког туризма) и (12) утицај туризма као фактор развоја овог подручја (у оквиру тога дат је приказ туристичких комплекса Јарам, Сребрнац, Рендара и Суво Рудиште).

У **шестом поглављу**, у закључку, сумирани су основни видови, односно узроци несавршености урбанистичког планирања као облика државне интервенције на тржишту грађевинског земљишта. Изнет је закључак да не постоји савршено урбанистичко планирање јер не постоји савршено тржиште градског земљишта нити савршене интервенције путем планирања. То је приказано на примеру студије случаја Националног парка Копаоник.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Кандидаткиња Маријана Давидовић у докторској дисертацији користи савремена теоријска сазнања и методолошке приступе у прикупљању, обради и анализи информација, као и презентацији добијених резултата, чинећи, на тај начин, заокружену истраживачку целину. Дисертација представља оригинално истраживање које ће допринети унапређењу струке у теоријском и практичном смислу, односно сагледавању односа еколошких и економских чинилаца развоја у планирању простора у Србији.

Оцењујући са становишта методолошког, научног и стручног приступа истраживању, дисертација испуњава све елементе савремених студија из области геонаука, односно планирања простора са аспекта конфликта на релацији еколошки-економски чиниоци развоја. Проблематика којом се кандидаткиња бави у дисертацији је врло актуелна, посебно у заштићеним природним добрима, па ће резултати добијени овим истраживањем бити примењиви у пракси. Карактеристика свих поглавља у докторској дисертацији је оригиналан приступ у решавању постављених задатака и достизању циљева који су од значаја за одабрани предмет истраживања. Значај дисертације огледа се у конципирању методологије и модела за превазилажење конфликта између економских и еколошких фактора развоја.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Литература и извори које је Маријана Давидовић користила у дисертацији показује да је кандидаткиња стекла добар увид у материју свог истраживачког рада и да је успела да сублимира велики део научне и стручне грађе. При изради дисертације коришћена је литература домаћих и страних аутора, од теоријских извора до савремених наслова и планске документације. Списак коришћене литературе са 448 наслова, 42 извора података и 33 интернет сајта представља изузетну архиву извора литературе и документације која на директан или индиректан начин третира проблем економских и еколошких чинилаца развоја у планирању простора у Србији.

У дисертацији су анализирани претежно научни радови објављени у међународним и домаћим научним часописима, у зборницима са домаћих и међународних научних скупова, затим монографије, планска документација итд. Обим и квалитет презентованих библиографских јединица су у складу са научним приступом и постављеним циљевима и задацима истраживања. Наведени извори указују на висок степен научне зрелости кандидата и самосталности у истраживачком раду и иду у прилог чињеници да је кандидат стекао добар увид у материју.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Сагледавајући предмет рада, дефинисане циљеве и постављене хипотезе може се констатовати да су истраживања у докторској дисертацији заснована на основама научне методологије. Имајући у виду сложеност рада примењен је одговарајући сет метода, поступака и истраживачких техника које припадају различитим научним дисциплинама. У поступку припреме израде саме дисертације најпре је коришћена и анализирана научна литература која се односи на еколошку и економску димензију простора.

Проучавање конфликта између еколошких и економских чинилаца просторног развоја подразумева методу научног истраживања, организовања и развојног усмеравања простора. С друге стране, у основи поступка проучавања односа између еколошких и економских аспеката просторног развоја нужна је примена читавог низа различитих метода. Избор метода које су се користиле у раду директно је условљен циљевима и задацима истраживања као и специфичностима предмета рада. Саставни део методе истраживања која је примењена је и анализа релевантних поступака и сазнања уз примену домаћих и иностраних теоријских и практичних искустава, конвенција и европских директива из области економског и еколошког развоја, архивске документације, различитих економских и еколошких агенди, те основа за израду просторних планова и имплементацију развојних пројеката. У низу могућих решења када је у питању методологија кандидаткиња се одлучила за критичку анализу постојећих теорија – одрживог развоја, еколошке теорије, економске теорије, теорије тржишта, теорије локације итд. Уз упоредну анализу практичних решења у свету и код нас, посебно су коришћени методи планске равнотеже и матрице остварених циљева.

У истраживању су коришћене проверене методе: аналитички метод као класичан метод географских проучавања и просторног планирања чинио је основу истраживања, као и критичко проучавање литературе и методологије истраживања која се бави проблемом просторних конфликта еколошке и економске димензије развоја. Системска анализа је суштински најважнија у раду због тога што има карактер универзалног научног метода који се примењује у истраживању комплексних научних проблема.

Анализирајући резултате који су приказани у докторској дисертацији може се закључити да је предметна дисертација проистекла из научно-истраживачког рада заснованог на признатим методама па из тог разлога добијене резултате требало би прихватити као валидне.

3.4. Применљивост остварених резултата

Комисија је становишта да се резултати истраживања у докторској дисертацији темеље на претпоставци да ће послужити научној и стручној пракси, као и институцијама и организацијама које се директно или индиректно баве просторним развојем. Применом иновираних методологија, која тек треба да нађе своје место у пракси просторног и

урбанистичког планирања, ствара се могућност увођења нових индикатора просторног развоја који су анализирани у дисертацији. Оправданост истраживања и докторске дисертације са научног аспекта утемељена је на задатку да се дефинишу теоријско-методолошке и стручне основе за идентификацију потенцијалних конфликта еколошких и економских чинилаца развоја. Ово је посебно значајно како би применљивост резултата била ефикасна, посебно у планирању простора заштићених природних добара.

Поред научне вредности, докторска дисертација ће имати и апликативан карактер будући да су резултати научног истраживања настали из конкретних потреба да се успостави ефикасан систем релативизације конфликта на релацији економски развој – заштита животне средине. Дисертација, у домену односа еколошких и економских чинилаца развоја, може бити концептуални модел при изради просторних планова, студија/стратегиија развоја, пројеката као и научних радова.

Практична примена резултата истраживања је од општег друштвеног значаја, али само ако се прихвате и реализују сви ставови и решења из дисертације. Применом научног истраживања оствариће се начело смањења диспаритета и начело равномерности економског и одрживог развоја једног простора.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Током израде докторске дисертације Маријана Давидовић је показала неопходно искуство при консултовању и избору постојеће научне грађе, конципирању методологије, обради, анализи и приказивању добијених резултата, као и извођењу закључака. Све ово је резултирало да предметна докторска дисертација представља оригиналан научно-истраживачки рад који је написан по свим стандардима које захтева оваква врста рада.

Искуство које се огледа кроз израду научних радова и радно искуство у области планирања простора и урбанизма, недвосмислено потврђује способност за самостални научни рад. У прилог овоме иде и чињеница о њеним учешћима на научним и стручним скуповима, активно ангажовање у струковним удружењима. Досадашње ангажовање и начин бављења научноистраживачким радом може бити гаранција о спремности кандидаткиње за научним радом у одабраној области. Комисија сматра да се након одбране докторске дисертације Маријана Давидовић може самостално бавити научним радом из ове актуелне и комплексне научне области.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија је мишљења да су резултати до којих је кандидаткиња Маријана Давидовић дошла у својој докторској дисертацији значајан научни допринос у области геонаука, односно вредновања и планирања простора кроз однос еколошких и економских чинилаца развоја. Кроз примере из праксе извршена је идентификација просторних конфликта на релацији животна средина – економски развој и предложени модели решења у складу са концептом одрживог развоја.

Оно што раду даје посебан допринос јесте управо јасно и прецизно дефинисано стање у планирању простора на територији Србије, са свим својим недостацима, које је доказано кроз емпиријски рад на конкретном простору. Дефинисани су индикатори који се односе на еколошку димензију и економску димензију посматраног простора,

сагледаних кроз временски хоризонт од 15 година - од тренутка када није било урбанистичких планова до тренутка доношења истих и њиховог спровођења, као и саме изградње простора која је у делу НП Копаоник потпуно планска. На овом примеру се конфликт економске и еколошке димензије простора одлично сагледава, управо из разлога што се ради о простору који је под заштитом државе, односно већ дуги временски низ година представља национални парк, с једне стране, и економског притиска за изградњом туристичких капацитета, с друге стране.

Резултати до којих се дошло у емпиријском делу рада свакако показују да је животна средина, представљена преко индикатора, измењена спровођењем планова. Еколошки индикатори су нарушени изградњом комуналне и друге инфраструктуре и самих објеката. Услед великог притиска урбанизације и развоја туризма, а кроз ову делатност и развоја привреде, дошло је до деградације природе, биљног и животињског света и остварен је негативни утицај на стање квалитета вода, земљишта, стање шумског покривача и делом угрожености ваздуха услед повећаног интензитета саобраћаја на посматраном подручју и као последице грејања. Са друге стране, економска страна простора, посматрана преко тржишне цене земљишта нагло је порасла, остваривши профит подигавши цену квадрата која се утростручила. Кандидаткиња закључује да насупрот несавршености тржишта градског земљишта постоји несавршеност државне интервенције путем урбанистичког планирања. Намеће се став да је неопходно при оцени пожељности државне интервенције путем урбанистичког планирања, поред потенцијалних друштвених погодности које нуди овај облик државне интервенције, имати у виду и друштвене трошкове овакве операције. Тек се билансним сагледавањем обе стране може доћи до непристрасне оцене оправданости урбанистичког планирања.

Научна оправданост докторске дисертације заснована је на намери да се допринесе развоју и унапређењу теоријско-методолошке и стручне основе просторног и урбанистичког планирања, посебно у домену релативизације конфликта између економских и еколошких фактора развоја, кроз специфицирање концептуалних модела, метода и техника. Резултати истраживања имају научне и апликативне вредности које се манифестују кроз комплексну анализу еколошких карактеристика једног подручја и економских потреба истог подручја, идентификацију потенцијалних конфликта, са важним циљем, да се предупредe негативне последице у складу са принципима одрживог развоја. Овакав закључак наводи да добијени резултати могу бити од користи државним институцијама и локалним заједницама, као и свим учесницима у процесу просторног и урбанистичког планирања, укључујући.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Када се говори о критичкој анализи резултата истраживања може се констатовати да је и раније било истраживања посвећених проблематици односа између еколошких и економских чинилаца развоја. Досадашња истраживања у овом домену нису узимала у обзир значај просторних конфликта, посебно у заштићеним природним добрима какав је простор националног парка. Због тога, истраживања у докторској дисертацији треба да буду користан прилог научној и стручној пракси, те осталим релевантним факторима у друштву, за вођење ефикасне политике просторног развоја, нарочито у погледу адекватних одговора на разне иницијативе за коришћењем и заштитом простора.

У проналажењу најбољег модела релативизације конфликта између еколошких и економских фактора, истраживање је било ограничено на простор Националног парка и његова четири туристичка комплекса. Истраживање модела у овој области има за циљ

сагледавање укупне структуре субјеката, као и њихових међусобних корелација и приоритета.

Показало се као резултат истраживања да је основни проблем развоја Копаоника, на принципима еколошке одрживости, слаба интеграција политике очувања животне средине у економски сектор туризма. Томе доприноси недовољан капацитет институција на државном и локалном нивоу које би морале вршити контролу спровођења планских докумената и примену законодавства у овом сектору.

4.3. Верификација научних доприноса

У периоду израде докторске дисертације Маријана Давидовић (рођ. Аздејковић) објавила је више радова (дато у поглављу 1.3. *Биографски подаци о кандидату*) од којих је један видљив у међународном часопису са SCI листе:

1. Valjarević Aleksandar, Petrović Jasmina, Marković-Savić Olivera, Filipović Dejan, Ristić Dušan, Radovanović Dragan, Azdejkić Marijana (2020): **Roma Inner Migration Tradition Between Social Inclusion and the Protection of Natural Resources**, SAGE OPEN, Vol. 10, No.2, April-June 2020, page 1-10
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244020919486>

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа докторске дисертације кандидаткиње Маријане Давидовић (рођ. Аздејковић) под насловом **"Однос еколошких и економских чинилаца развоја у просторном и урбанистичком планирању у Србији"**, као и на основу познавања њеног научно-истраживачког рада и остварених резултата, Комисија закључује да докторска дисертација представља оригиналан и вредан научни допринос из области просторног планирања.

Докторска дисертација је урађена у складу са прихваћеном темом и пријавом, на које је Универзитет у Београду дао сагласност. Према свом садржају и обиму докторска дисертација Маријане Давидовић у потпуности задовољава стандарде и норме Географског факултета Универзитета у Београду. Поглавља су структурирана тако да чине логичну и повезану целину. Дисертација је резултат самосталног истраживања и одликује се савременим приступом сагледавања односа еколошких и економских чинилаца развоја и сагледавање просторних конфликта у планским документима. Коришћена литература је обимна а примењене методе адекватне предмету истраживања.

Дисертација Маријане Давидовић је обрађена на високом научном нивоу и приказана према важећим стандардима научног рада. Добро је опремљена научним апаратом и написана разумљивим језиком, неопходним за боље схватање материје. Илустрације и прилози јасно осветљавају тезе аутора, док закључци имају јасно постављен упућујући карактер за даље тумачење и примену.

Научном анализом, одговарајућом документацијом и јасним закључцима од интереса за науку и праксу, дисертација ће допринети релативизацији конфликта између еколошких и економских чинилаца развоја на подручјима заштићених природних добара. Допринос дисертације се огледа и у апликативности њених резултата. Са становишта методолошког, научног и стручног приступа дисертација има све елементе савременог и оригиналног научно-истраживачког рада што је и потврђено софтверском провером оригиналности (5% преклапања).

У складу са претходно наведеним ставовима, а на основу Закона о високом образовању и Статута Географског факултета, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидаткиње Маријане Давидовић под насловом **"Однос еколошких и економских чинилаца развоја у просторном и урбанистичком планирању у Србији"** и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

КОМИСИЈА:

др Дејан Филиповић, ред. професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Дејан Ђорђевић, ред. професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Бојан Врачаревић, доцент
Универзитет у Београду – Географски факултет

др Вељко Мијушковић, доцент
Универзитет у Београду – Економски факултет

др Саша Милијић, научни саветник
Институт за архитектуру и урбанизам Србије